

ER IS GEEN DAAR DAAR

www.meulenhoff.nl

Tommy Orange

Er is geen daar daar

ROMAN

Uit het Engels vertaald
door Jetty Huisman

MEULENHOF

ISBN 978-90-290-9161-9
ISBN 978-94-023-1232-4 (e-book)
NUR 302

Oorspronkelijke titel: *There There*
Omslagontwerp: DPS Design & Prepress Studio, Amsterdam
Omslagbeeld: Bryn Perrott
Auteursfoto © Elena Seibert
Vormgeving binnenwerk: Adriaan de Jonge

Het citaat van Javier Marías op pagina 19 komt uit *Koorts en lans. Jouw gezicht morgen*, vertaling Aline Glastra van Loon (Meulenhoff, 2005).

Het citaat van Charles Baudelaire op pagina 147 komt uit *Parijse weemoed. Kleine prozagedichten*, vertaling Nannie Nieland-Weits (Boekwerk & Partners, 2005).

© 2018 Tommy Orange
© 2019 Nederlandse vertaling Jetty Huisman en Meulenhoff
Boekerij bv, Amsterdam

Niets uit deze uitgave mag openbaar worden gemaakt door middel van druk, fotokopie, internet of op welke andere wijze ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Voor Kateri en Felix

Proloog

In duistere tijden
zal er dan ook gezongen worden?
Dan zal er ook gezongen worden.
Over duistere tijden.

– BERTOLT BRECHT

Indianenhoofd

Tot laat in de jaren zeventig zonden ze in Amerika op tv na-
dat alle programma's waren afgelopen een indianenhoofd
uit, het hoofd van een indiaan, een afbeelding, een tekening
van het hoofd van een langharige indiaan met verentooi,
ontworpen door een onbekende tekenaar in 1939: het test-
beeld met het indianenhoofd. Liet je de tv aanstaan, dan
hoorde je een piep op 440 hertz – de toonhoogte waarop in-
strumenten worden gestemd – en zag je die indiaan, om-
ringd door cirkels die leken op een geweervizier. In het mid-

den van het scherm was iets als een roos, met cijfers als coördinaten. Het indianenhoofd bevond zich vlak boven de roos, alsof je met slechts een opwaarts instemmend knikje het doel in het vizier kon krijgen. Het was maar een test.

Na een landtransactie in 1621 nodigden de kolonisten Massasoit, het stamhoofd van de Wampanoags, uit voor een feestmaal. Massasoit kwam met negentig van zijn mannen. Dat is de maaltijd die we nog steeds met elkaar eten in november. Een nationale viering. Maar de eerste maaltijd was geen Thanksgivingfeest maar een landtransactiefest. Twee jaar later werd er weer een vergelijkbare maaltijd gehouden, als symbool van eeuwigdurende vriendschap. Tweehonderd indianen stierven die avond aan een onbekend vergif.

Tegen de tijd dat de zoon van Massasoit, Metacomet, stamhoofd werd, deelden indianen en Pilgrims geen maaltijden meer. Metacomet, ook 'King Philip' genoemd, werd gedwongen een vredesverdrag te tekenen waarbij de indianen al hun wapens moesten inleveren. Drie van zijn mannen werden opgehangen. Zijn broer Wamsutta werd, zo kunnen we aannemen, hoogstwaarschijnlijk vergiftigd nadat hij in Plymouth werd ontboden en voor het gerecht gebracht. Dat alles leidde tot de eerste officiële indiaanse oorlog. De eerste oorlog met de indianen. King Philip's War. Drie jaar later was de oorlog voorbij en was Metacomet op de vlucht. Hij werd gevangengenomen door Benjamin Church, kapitein van de allereerste Amerikaanse rangereenheid, en door een indiaan, John Alderman genaamd. Metacomet werd onthoofd en ontleed. Gevierendeeld. De vier stukken van zijn lichaam werden in de buurt opgehangen aan een boom zodat de vogels in zijn vlees konden pikken. John Alderman kreeg Meta-

comets hand, die hij in een rumfles bewaarde en overal mee naartoe nam – voor geld mochten de mensen ernaar kijken. Het hoofd van Metacomet werd verkocht aan de kolonie Plymouth voor dertig shilling, destijds de gangbare prijs voor een indianenhoofd. Het hoofd werd op een spies door de straten van Plymouth rondgedragen en daarna vijftienvintig jaar lang op het fort van de kolonie Plymouth tentoongesteld.

In 1637 kwamen er tussen de vierhonderd en zevenhonderd Pequots samen voor hun jaarlijkse *green corn dance*. Kolonisten omsingelden het dorp van de Pequots, staken het in brand en schoten iedereen neer die probeerde te ontsnappen. De volgende dag werd er voor die gelegenheid een feestmaal gehouden in de kolonie Massachusetts, en riep de gouverneur een dankdag uit. Dit soort dankdagen werden overal gehouden na wat we niet anders dan een geslaagde slachtpartij kunnen noemen. Naar verluidt vierde men een dergelijk feest in Manhattan door de hoofden van Pequot-indianen als een voetbal door de straten te trappen.

De allereerste roman die door een native is geschreven, en de allereerste roman uit Californië, stamt uit 1854 en is van een Cherokee genaamd John Rollin Ridge. Het boek, *The Life and Adventures of Joaquín Murrieta*, is gebaseerd op een vermoedelijk bestaande figuur, de gelijknamige Mexicaanse bandiet uit Californië die in 1853 werd gedood door een paar Texaanse Rangers. Als bewijs dat ze Murrieta hadden gedood en recht hadden op de vijfduizend dollar beloning die op zijn hoofd stond – hakten ze het af. Bewaarden het in een whiskeyfles. Ze hakten ook de hand af van zijn medebandiet,

Three-Fingered Jack. De rangers toerden vervolgens door Californië met de hand en het hoofd van Joaquin en vroegen een dollar entree.

Het indianenhoofd in de fles, het indianenhoofd op een spies: ze waren als uitgestoken vlaggen, om gezien te worden, wijdverspreid. Net zoals het testbeeld van het indianenhoofd werd uitgezonden voor een slapend Amerika dat vanuit de huiskamer onder zeil ging, over de glimmende zeeblauwgroene golven, naar verre kusten, de schermen van de Nieuwe Wereld.

Het rollende hoofd

Er bestaat een oud verhaal van de Cheyennes over een rollend hoofd. In dat verhaal verliet een gezin – man, vrouw, dochter, zoon – zijn kamp om zich bij een meer te vestigen. Elke morgen als de man klaar was met dansen, borstelde hij het haar van zijn vrouw, verfde haar gezicht rood en ging op jacht. Als hij terugkwam, was haar gezicht schoon. Nadat dit een paar maal gebeurd was, besloot hij haar te volgen en zich te verstoppen, om te zien wat ze deed als hij weg was. Hij trof haar aan in het meer, omstrengeld door een watermonster, een soort slang, als in een omhelzing. De man hakte het monster in stukken en doodde zijn vrouw. Hij diende het vlees thuis op aan zijn zoon en dochter. Ze vonden het apart smaken. De zoon, die nog borstvoeding kreeg, zei: mijn moeder smaakt net zo. Zijn oudere zus zei dat het gewoon hertenvlees was. Terwijl ze zaten te eten rolde er een hoofd naar binnen. Ze renden weg en het hoofd ging hen achterna. Het

meisje herinnerde zich dat er dikke doornstruiken groeiden waar ze altijd speelden, en ze bracht de doorns achter hen tot leven met haar woorden. Maar het hoofd brak erdoorheen, bleef hen volgen. Daarna herinnerde ze zich een plek waar rotsblokken een versperring vormden. De rotsblokken verschenen op haar woord, maar ze konden het hoofd niet tegenhouden en dus trok ze een dikke streep in de grond en er ontstond een diepe kloof die het hoofd niet kon oversteken. Maar na een lange, zware regenbui stroomde de kloof vol water. Het hoofd stak de kloof over en toen het aan de overkant was aangekomen, draaide het zich om en dronk al het water op. Het rollende hoofd raakte in de war en werd dronken. Het wilde meer. Meer van wat ook maar. Meer van alles. En het bleef maar rollen.

Eén ding moeten we wel blijven bedenken als we verdergaan in de tijd: niemand heeft ooit een kop van de tempeltrap af laten rollen. Dat heeft Mel Gibson verzonnen. Toch heeft iedereen die deze film heeft gezien, het beeld in zijn hoofd van een kop die van een tempeltrap afrolt, in een omgeving die moet doorgaan voor die waarin de indianen leefden rond 1500, in Mexico. Mexicanen voor ze Mexicanen waren. Voordat de Spanjaarden kwamen.

Mensen hebben een bepaald beeld van ons gemaakt en we worden tot op heden zwartgemaakt, ondanks feitmateriaal dat je makkelijk op internet kun vinden over wat er in het verleden met ons is gebeurd en hoe ons volk er nu voor staat. Je hebt het silhouet van de droevige, verslagen indiaan, de kop die van de tempeltrap afrolt, het zit allemaal in ons hoofd: Kevin Costner die ons redt, John Wayne die ons met zijn revolver neermaait en Iron Eyes Cody, een Italiaanse ac-

teur die onze rollen vertolkt in films. En zo heb je ook de indiaan die huilt om een vervuild Amerika, in het reclamespotje (eveneens Iron Eyes Cody), de geesteszieke indiaan die met een wastafel gooit en Jack Nicholson redt, de verteller, de stem in de roman *One Flew Over the Cuckoo's Nest*. En al die logo's en mascottes. De kopie van een kopie van een afbeelding van een indiaan in een schoolboek. Van het uiterste noorden van Canada, het uiterste noorden van Alaska tot helemaal onder in Zuid-Amerika werden de indianen eerst verwijderd en vervolgens gereduceerd tot een gevederde afbeelding. Onze koppen staan op vlaggen, truien en munten. Maar eerst was er natuurlijk de indiaanse munt: de zogenoemde *indian head cent*, en vervolgens de *buffalo nickel*, nog voordat onze mensen stemrecht kregen, die nu, net als de historische waarheid overal ter wereld, net als het bloed dat bij slachtpartijen werd vergoten, niet langer in omloop zijn.

Slachtpartij als opmaat

Sommigen van ons zijn opgegroeid met verhalen over slachtpartijen. Verhalen over wat er met ons volk is gebeurd, nog niet zo lang geleden. Hoe we die hebben overleefd. We hoorden vertellen dat ze ons met hun houwitsers neermaaiden in Sand Creek. Een vrijwilligersleger onder aanvoering van kolonel John Chivington kwam ons doden; 'ons', dat waren grotendeels vrouwen, kinderen en ouderen. De mannen waren uit jagen. Ze zeiden dat we de Amerikaanse vlag moesten hissen. Dat deden we, en ook een witte. 'We geven ons over,' betekende de witte vlag. We stonden onder beide vlaggen toen

ze op ons afkwamen. En wat ze deden was niet alleen maar doden. We werden verscheurd. Verminkt. Ze braken onze vingers om onze ringen af te pakken, hakten onze oren af voor ons zilver, scalpeerden ons voor ons haar. We verscho- len ons in holle boomstammen, begroeven ons in het zand van de rivieroever. Dat zand kleurde rood van het bloed. Ze rukten ongeborn kinderen uit buiken, pakten wat we zou- den worden, kinderen voor het kinderen waren, baby's voor het baby's waren, ze reten ze uit onze buik. Verpletterden zachte babyhoofdjes tegen boomstammen. Daarna maakten ze trofeeën van onze lichaamsdelen en stelden die tentoon in de binnenstad van Denver. Kolonel Chivington danste met afgehakte stukken van onze lichamen in zijn handen, met het schaamhaar van vrouwen; dronken danste hij en de toeschouwers deden niet voor hem onder maar juichten en lachten met hem mee. Ze vierden feest.

Hard, snel

We moesten naar de stad als noodzakelijke laatste fase van onze assimilatie, zodat we voorgoed opgelost, weggevaagd, uitgeroeid zouden worden als slotstuk van een vijfhonderd jaar durende operatie. Maar de stad vernieuwde ons, en we maakten ons de stad eigen. We raakten de weg niet kwijt tus- sen de uitgestrekte hoogbouw, de stroom van naamloze mas- sa's, het onophoudelijke verkeerslawaaï. We zochten elkaar op, stichtten centra voor indianen, kwamen naar de stad met onze gezinnen en powwows, onze dansen, onze liede- ren, ons kralenwerk. We kochten of huurden woningen, slie- pen op straat, onder viaducten, we gingen naar school, na-

men dienst in het leger, bezochten indianenkroegen in de wijken Fruitvale in Oakland en The Mission in San Francisco. We woonden in wijken van goederenwagons in Richmond. We maakten kunst en baby's en zorgden ervoor dat onze mensen tussen reservaat en stad konden pendelen. We gingen niet naar de stad om er te sterven. De trottoirs, de straten, het asfalt wist onze somberte te absorberen. Het glas, het metaal, het rubber, de kabels, de vaart en de voorbijrazende mensenmassa's: de stad nam ons op. Maar we waren nog geen verstedelijkte indianen. Wat hier plaatsvond was onderdeel van de Indian Relocation Act, wat weer deel uitmaakte van de Indian Termination Policy, wat precies was en precies is zoals het klinkt. Zorgen dat ze zich net zo gaan gedragen en eruitzien als wij. Worden zoals wij. En dus verdwijnen. Maar zo ging het niet helemaal. Velen van ons kwamen uit eigen beweging naar de stad, om opnieuw te beginnen, geld te verdienen of gewoon om nieuwe ervaringen op te doen. Sommigen van ons kwamen naar de stad om het reservaat te ontvluchten. Of we bleven er hangen nadat we in de Tweede Wereldoorlog hadden gevochten. Of na Vietnam. We bleven omdat de stad klinkt als de oorlog, en eenmaal in de oorlog kun je er niet meer uit, je kunt hem alleen op afstand houden, wat veel makkelijker gaat als je hem vlak bij je hoort en ziet, dat flitsen van metaal, dat constante vuren om je heen, overal auto's als kogels op straten en snelwegen. De rust in het reservaat, slaapstadjes langs de snelweg, dorpjes op het platteland: in de stilte daar hoor je het knetterende vuur in je hoofd des te luider.

Velen van ons zijn nu stedelingen. Is het niet doordat we in de stad wonen, dan wel vanwege de tijd die we op internet door-

brengen. In een wolkenkrabber van vele computerschermen. Vroeger noemden ze ons stoepindianen. Ze noemden ons verstedelijkt, oppervlakkig, niet authentiek, vluchtelingen zonder cultuur, appels. Een appel is rood vanbuiten en wit vanbinnen. Maar wij zijn wat onze voorouders deden. Hoe zij zich wisten te handhaven. Wij zijn de herinneringen die we ons niet herinneren, die binnen in ons leven, die we voelen, die ons op onze manier laten zingen en dansen en bidden, gevoelens voortkomend uit herinneringen die onverwacht in ons leven oplaaien en opbloeien, als bloed dat door een deken sijpelt uit een wond van een kogel, afgevuurd door iemand die ons in de rug heeft geschoten omdat die ons haar wil hebben, of ons hoofd, of een premie of gewoon om van ons af te zijn.

Toen ze voor het eerst met hun kogels op ons afkwamen, bleven we gewoon doorlopen, hoewel de kogels twee keer de snelheid van het geluid van ons geschreeuw hadden, en zelfs toen ze heet en snel onze huid doorboorden, onze botten, onze schedels verbrijzelden, door ons hart sneden, bleven we bewegen, zelfs toen we zagen dat onze lichamen de lucht in werden geslingerd als vlaggen, als de vele vlaggen en gebouwen die de plaats innamen van dit land zoals het voorheen was. De kogels waren een voorteken, geesten uit dromen van een moeilijke toekomst. De kogels stopten niet nadat ze ons lichaam hadden verlaten, ze vormden een belofte voor wat zou komen, de snelheid en het doden, de harde, rechte lijnen van grenzen en gebouwen. Ze namen alles af, verpulverden het tot het zo fijn was als kruit, ze losten triomfantelijk hun schoten in de lucht en de afzwaaiers vlogen in het niets van verdraaide verhalen, bedoeld om vergeten te

worden. Zelfs nu nog regenen verdwaalde kogels en consequenties op onze argeloze lichamen neer.

Stadsleven

Stedelijke indianen zijn de generatie die in de stad geboren is. We hebben lange tijd rondgetrokken, maar het land trekt met je mee als herinnering. Een stedelijke indiaan hoort bij de stad en steden horen bij de aarde. Alles wat hier wordt gevormd, houdt verband met al het levende en niet-levende op aarde. Al onze relaties. Hoe iets zijn huidige vorm krijgt – chemisch, synthetisch, technologisch of anderzins – maakt het nog niet tot iets wat géén voortbrengsel is van de levende aarde. Gebouwen, snelwegen, auto's: zijn die niet van de aarde? Zijn ze soms aangevoerd van Mars of van de maan? Komt het doordat ze vervaardigd zijn, gefabriceerd, of doordat we ze kunnen bedienen? Zijn wij dan zo anders? Waren wij niet ook eens iets heel anders: homo sapiens, eencellig organisme, ruimtestof, onidentificeerbare kwantumtheorie van voor de oerknal? Steden ontstaan precies zoals melkwegstelsels ontstaan. In de schaduw van een gebouw in de binnenstad voelt een stedelijke indiaan zich vertrouwd. De skyline van Oakland kennen we inmiddels beter dan we ooit heilige bergketens kenden, de sequoia's in de heuvels van Oakland beter dan welk donker oerwoud ook. Het geluid van de snelweg is ons bekender dan dat van een rivier, het gehuil van een trein in de verte bekender dan wolvengehuil, de geur van benzine en natgeregend asfalt, de geur van rubber is ons bekender dan die van cederhout of salie of zelfs van *frybread* – dat overigens niet traditioneel is, net als reservaten dat niet

zijn, maar niets is origineel, aan alles gaat iets vooraf, en dat iets was ooit niets. Alles is nieuw en is tot ondergang gedoemd. We rijden in bussen, treinen en auto's op, over en onder vlakten van beton. Terugkeer naar het land is nooit de essentie van de indiaan geweest. Het land is overal of nergens.

DEEL 1

Blijven

Hoe is het mogelijk dat ik vandaag niet in staat ben jouw
gezicht morgen te kennen, het gelaat dat al aanwezig is
of bezig is te ontstaan onder wat je laat zien of onder het
masker dat je draagt, het gelaat dat je me alleen zult
tonen wanneer ik het niet verwacht?

– JAVIER MARÍAS

Tony Loneman

De Droom liet zich voor het eerst aan me zien in de spiegel toen ik zes was. Eerder die dag had mijn vriendje Mario hangend aan het klimrek op het schoolplein me gevraagd: 'Waarom heb je zo'n gezicht?'

Wat ik toen heb gedaan herinner ik me niet. Nog steeds niet. Ik herinner me vege bloed op het metaal en een metaalsmaak in mijn mond. Ik herinner me dat mijn oma Maxine me door elkaar schudde in de gang voor het kantoor van de directeur, ik met mijn ogen dicht en zij met dat tss-geluid dat ze altijd maakt als ik het probeer uit te leggen maar dat beter kan laten. Ik herinner me dat ze me harder aan mijn arm trok dan ze ooit had gedaan, en dat we daarna in stilte naar huis reden.

Weer thuis voor de tv die nog uitstond zag ik mijn gezicht weerspiegeld in het donkere glas. Dat was de eerste keer dat ik het zag. Mijn eigen gezicht, zoals alle anderen het zagen. Ik vroeg Maxine ernaar, en ze vertelde me dat mijn moeder dronk toen ik in haar zat, ze vertelde me heel langzaam dat ik foetaal alcohol-syn-droom heb. Het enige wat ik hoorde was 'Droom', en daar zat ik, voor de tv die uitstond, en staarde er-

naar. Mijn gezicht breeduit op het scherm. De Droom. Ik probeerde van het gezicht dat ik daar zag weer mijn eigen gezicht te maken, maar dat lukte niet.

De meeste mensen hoeven niet zoals ik na te denken over wat hun gezicht betekent. Hoe je gezicht er weerkaatst in de spiegel uitziet, dat vergeten de meesten meteen weer. Dat ding aan de voorkant van je hoofd kun je nooit zien, net zoals je je eigen oogbol niet met je eigen oogbol kunt zien, of dat je nooit kunt ruiken hoe je zelf ruikt, maar ik, ik weet wel hoe mijn gezicht eruitziet. Ik weet wat het betekent. Mijn ogen hangen slap, alsof ik naar de klote ben, alsof ik high ben, en mijn mond hangt de hele tijd open. Er zit te veel ruimte tussen de onderdelen van mijn gezicht – mijn ogen, neus en mond lijken er hier en daar op gekwakt door een dronkenlap die probeert nog een glas te pakken. Mensen kijken naar me en kijken dan meteen weg als ze zien dat ik zie dat ze me zien. Dat is ook de Droom. Mijn kracht en mijn vloek. De Droom is mijn moeder en waarom ze dronk, hij is zoals de geschiedenis een gezicht tekent, hij is alles wat ik heb bereikt hoewel hij me zo veel shit heeft bezorgd sinds de dag dat ik hem op de tv naar me zag staren als een achterlijke schurk.

Ik ben nu eenentwintig, dus ik mag drinken als ik wil. Laat maar. Volgens mij heb ik al genoeg binnengekregen als baby in de buik van mijn moeder. Dronken geworden daarbinnen, een dronken baby, niet eens een baby, zo'n klotekikkervisje, aan een streng, dobberend in een buik.

Ze zeggen dat ik achterlijk ben. Niet zo, niet met zoveel woorden, maar het komt erop neer dat ik slecht scoorde bij

de intelligentietest. De laagste waarden. Helemaal onderin. Mijn vriendin Karen zei dat je verschillende soorten intelligentie hebt. Karen is de begeleider waar ik nog steeds één keer per week naartoe ga op het Centrum voor Indianen; ik moest daarheen na die shit met Mario op de kleuterschool. Karen zei dat ik me niet druk moet maken over wat ze me met die intelligentie proberen wijs te maken. Ze zegt dat mensen met FAS binnen een spectrum vallen, dat er heel veel soorten intelligentie zijn, dat de intelligentietest te eenzijdig is, dat ik een sterke intuïtie heb, dat ik gewiekst ben, dat ik weet wat je op straat nodig hebt, wat ik al wist, maar ik vond het fijn om het haar te horen zeggen, alsof ik het pas wist toen zij het op die manier zei. Ik ben het soort slim dat weet wat mensen denken. Wat ze bedoelen als ze zeggen dat ze iets anders bedoelen. De Droom heeft me geleerd om verder te kijken dan de eerste blik die mensen op je werpen, naar die andere, er vlak achter. Je hoeft maar een paar tellen langer te wachten dan normaal, en dan heb je 'm, dan zie je wat ze bij zichzelf denken. Ik heb het door als iemand in mijn buurt loopt te verkopen. Ik ken Oakland goed. Ik weet hoe het eruitziet als iemand op me af wil komen, wanneer ik beter de straat kan oversteken, naar de grond kan kijken en doorlopen. Als iemand bang is heb ik het ook meteen door. Makkelijk zat. Die shit spat ervan af, alsof ze een bord dragen met PAK ME MAAR. Dan kijken ze naar me alsof ik al shit heb geflikt en dan kan ik ze net zo goed de shit flikken waar ze me toch al op aankijken.

Maxine heeft me verteld dat ik een medicijnman ben. Ze zei dat we zeldzaam zijn, en dat als mensen iemand zoals wij tegenkomen, ze moeten weten dat we er anders uitzien omdat

we anders zijn. Dat ze daar respect voor moeten hebben. Niemand heeft ooit respect voor me, behalve Maxine. Ze zegt dat we Cheyennes zijn. Dat indianen zo oud zijn als het land. Dat dit alles ooit van ons was. Alles. Shit. Ze waren toen dus niet zo gewiekst. Dat ze het goed hebben gevonden dat die witten hier kwamen en alles inpikten. Wat helemaal triest is, is dat die indianen dat waarschijnlijk wel doorhadden, maar er niks tegen konden doen. Ze hadden geen wapens. En dan die ziektes. Dat heeft Maxine gezegd. Ze hebben ons afge maakt met hun witte shit en witte ziektes, ons van ons land verjaagd naar een waardeloos stuk grond waar geen shit op wilde groeien. Ik zou het klote vinden als ik uit Oakland verjaagd werd omdat ik hier alles ken, ik rijd van het westen naar het oosten, helemaal naar Deap East-Oakland en weer terug op de fiets, met de bus of metro. Dit is mijn enige thuis. Ergens anders red ik het niet.

Soms fiets ik heel Oakland door, gewoon om ernaar te kijken, naar de mensen, al die verschillende wijken. Als ik mijn oortjes in heb en naar MF Doom luister, kan ik de hele dag fietsen. Dat MF staat voor Metal Face. Mijn favoriete rapper. Doom draagt een masker van metaal en noemt zich schurk. Vóór Doom kende ik alleen wat er op de radio was. Iemand had zijn iPod in de bus laten liggen op de stoel voor me. Doom was het enige wat erop stond. Ik vond hem meteen goed toen ik de tekst *'Got more soul than a sock with a hole'* hoorde. Wat ik daar goed aan vond, was dat ik meteen alle betekenissen begreep, echt onmiddellijk. *Soul*, dat betekende dat een gat soul, karakter geeft aan je sok, want die is doorgesleten, hij heeft geleefd, maar je hoort ook *sole*, dat is je voetzool, die zie je door het gat in je sok. Het was niet veel, maar